

Gaswinning en Politiek: hoe Groningen is geofferd

Het verhaal dat ik u ga vertellen is niet het verhaal van de hoop. Niet het verhaal dat wanneer Groningen zich opricht, zij zelf verandering kan afdwingen. Want dat is zo. Dit is niet het verhaal van dappere strijders zoals **5.1.2e** die vandaag terecht de Ubbo Emmiuspenning ontvangt. Nee, ik ga u vertellen waar die dappere strijders, waarvan er veel zijn in Groningen, tegenop moeten boksen. Ik realiseer me dat dat verhaal u zou kunnen ontmoedigen. Laat dat niet gebeuren. We hebben optimisten nodig die de harde werkelijkheid, die ik u zo ga beschrijven, vol onder ogen zien en daar een einde aan maken. Wij hebben mensen nodig die duidelijk maken dat wij, die in Groningen gecreëerde werkelijkheid, niet accepteren. Dat wij een mooie toekomst voor ogen hebben voor onze prachtige provincie en dat wij die toekomst met zijn allen gaan realiseren. Dat de cynici die verantwoordelijk zijn voor deze werkelijkheid ons daar echt niet vanaf gaan houden. Maar om dat te kunnen doen, is het goed om de rauwe werkelijkheid wel onder ogen te zien. Daarom beschrijf ik u vandaag de opstelling van de Rijksoverheid met op de achtergrond NAM, Shell en ExxonMobil en hoe zij de versterking van huizen wenst aan te pakken. Dat die versterking een tranendal is, dat is geen ongelukkige samenloop van omstandigheden. Nee, daar is willens en wetens voor gekozen. Dat is naar, maar het betekent ook dat het anders kan. Wanneer er maar andere keuzes worden gemaakt.

De problemen in Groningen zijn groot. Heel groot. Dat is bijna niet te onderschatten. Maar onoplosbaar? Dat zijn ze niet. Ze zijn wel onoplosbaar als we voortgaan op de tot nu toe gevolgde weg. Dan worden de problemen niet opgelost. Nooit. Dan worden de problemen groter. Maar er zijn alternatieven voor de technocratische op techniek gerichte aanpak zoals die nu over mensen wordt uitgestort. Een menselijke aanpak. Een aanpak van de versterking die uitgaat van het krachtig maken van gemeenschappen in plaats van het verkrummen daarvan. Een aanpak die mensen grip geeft op hun eigen leven. Grip geeft op de leefomgeving. Grip op de eigen toekomst. Een aanpak die zekerheid biedt, in plaats van een aanpak die mensen wanhopig maakt en hen alle vertrouwen op een goede toekomst ontnemt. Waarom wordt er dan toch niet voor zo'n menselijke aanpak gekozen? Het simpele en voor de hand liggende antwoord is: geld. Alles wat u in Groningen ziet gebeuren, of juist niet. Alle gekmakende bureaucratie, alle onnavolgbare beslissingen, alle bizarre onzekerheid die mensen ervaren. Na ontleding blijft er altijd maar een ding over: geld. Zie hier de naakte werkelijkheid. Geld, het gaat uiteindelijk alleen maar over geld.

De goede adviezen en oplossingen liggen voor het oprapen. Al lange tijd. Er zijn er vele geschreven, er wordt simpelweg geen acht op geslagen en ze worden vakkundig terzijde geschoven. Adviezen en aanbevelingen door de Onderzoeksraad voor Veiligheid, De Ombudsman, De Kinderombudsman, De Onafhankelijk Raadsman. Er zijn onderzoeken en conclusies van Gronings Perspectief, er was de Commissie Meijer. In al die onderzoeken en

adviezen wordt uitgebreid gewag gemaakt waarom er geen enkel vertrouwen meer bestaat onder de Groninger bevolking. En allemaal geven ze aanbevelingen hoe dat vertrouwen terug te winnen. Uit al die onderzoeken wordt duidelijk welke kant het op moet. Wat niet werkt. En wat vooral ook wel werkt. De Onderzoeksraad voor Veiligheid heeft het in februari 2015 over een (en ik citeer) 'top-down denkend departement' en een 'technocratische benadering van het veiligheidsvraagstuk' dat volgens de Onderzoeksraad heeft 'bijgedragen aan het verlies van vertrouwen in het ministerie van EZ en de NAM...' '... door niet met maar over bewoners en lokale vertegenwoordigers te communiceren.' In maart 2017 voegt de Onderzoeksraad voor Veiligheid daaraan toe: 'De aandacht gaat te veel uit naar het correct doorlopen van de procedures en te weinig naar het de behoeften en gevoelens van de gedupeerden' en 'Bestuurlijke en maatschappelijke stuurgroep van NCG merken op dat zij veelal voor voldongen feiten worden geplaatst.' 'De stroperige processen van schadeafhandeling en versterking leiden ook tot frustratie in de regio over de nodige stappen die maar niet genomen worden' voegt het OVV daar nog aan toe. 'Wees betrouwbaar in gedrag en woorden' stelt de Nationale Ombudsman in april 2017 in een advies met de veelzeggende titel 'Een fundament met scheuren' met als ondertitel 'Stop met bouwen op wantrouwen en neem Groningers serieus.' In datzelfde advies staat te lezen dat inspraak en participatie belangrijke componenten zijn voor burgers als het gaat om gebeurtenissen die hun directe leefomgeving raken. Maar 'de bewoners van Groningen hebben geen gelegenheid voor inspraak' volgens de Nationale Ombudsman. Dat zou wel moeten want de Nationale Ombudsman zegt kansen te zien 'als het gaat om de wijze waarop inspraak en participatie lokaal wordt ingevuld de komende periode.' 'Het gaat erom dat bij herstel van huizen maar ook bij de versterkingsoperatie, de inwoners de gelegenheid krijgen om keuzes te maken voor zowel het eigen huis als ook voor buurtschap of dorp' zo zegt de Nationale Ombudsman. En dit alles is ook keihard nodig zo concludeert professor **5.1.2e** van het Gronings Perspectief. Hij zegt dat sociale cohesie als buffer kan dienen. Uit zijn panelonderzoek blijkt dat 'gevoelens van verbondenheid met burens een buffer vormen tegen stress-gerelateerde gezondheidsproblemen.' 'Bewoners zijn bang dat sociale netwerken onder druk komen te staan omdat er tweedeling binnen dorpen ontstaan.' De manier van versterken zet buurtnetwerken onder druk volgens dat onderzoek terwijl deze netwerken volgens datzelfde onderzoek waardevol en zeer belangrijk zijn. Beleid zou er volgens **5.1.2e** juist op gericht moeten zijn deze netwerken 'te behouden, te ondersteunen en te betrekken bij besluitvorming.'

Hoeveel aanbevelingen wilt u nog horen? En zijn die aanbevelingen eigenlijk wel nodig? Ze zijn heel nuttig, begrijp me niet verkeerd. Maar het ligt ook nogal voor de hand. Hoe zou u zelf behandeld willen worden? Zou u het zelf niet heel naar vinden wanneer er over u werd gewikt en beschikt? En ga eens met Groningers praten. U komt snel tot dezelfde conclusies. Waarschijnlijk bent u allang tot die conclusie gekomen. Gewoon op basis van uw eigen gezonde verstand. Waarom dan toch die technocratische aanpak? Waarom vraagt de minister de Mijnraad een advies

dat enkel gebaseerd is op techniek, aantallen huizen en wordt het menselijke, maatschappelijke aspect wat minstens de helft van het probleem in Groningen is compleet genegeerd? Het contrast tussen het gretig omarmen van het Mijnraadadvies en het categorisch negeren van eerder genoemde adviezen kan niet groter zijn. Waarom heb ik het gevoel wanneer ik bij de presentatie van dat mijnraadadvies in Den Haag aanwezig ben, dat er bijna niemand in de zaal zit die het werkelijk snapt? Ik vermoed dat wanneer ik voor die zaal had medegedeeld dat er in Groningse huizen daadwerkelijk mensen wonen een groot deel van de zaal was opgeschrokken en had uitgeroepen: 'Is dat zo!?' In plaats van dat iedere redenering begint en eindigt met hoe Groningers weer de toekomst in eigen hand kunnen nemen werd er gesproken van 'batches', aantallen woningen, 1.588, 1.467, en hangt je toekomst vooral af van de toevalligheid in welke batch je ooit terecht bent gekomen. En werd er een computermodel gepresenteerd op basis waarvan onmiddellijk zou kunnen blijken welk huis veilig zou zijn en welk huis niet. Alle waarschuwingen ten spijt werd het model gretig omarmt door de minister. Het zou snelheid brengen in de versterking, was het verhaal. Dat dit model enkel geschikt was voor een mate van prioritering (waar kan je het beste beginnen?) werd op dat moment vakkundig genegeerd. En onder het motto van het versnellen van de versterking werd de versterking stilgelegd. Hoeveel Haagser wilt u de werkelijkheid hebben? De Groningers ondertussen? Die worden nog verder vermorzeld in deze virtuele en absurde werkelijkheid. Groningers worden ondertussen letterlijk ziek van onzekerheid en stikken in hun woede, of nog erger, ze zijn inmiddels moe, murw en in het ergste geval apathisch. Zij verliezen alle vertrouwen in de overheid, een ernstig bijeffect van de problemen in Groningen dat net als alle andere problemen willens en wetens wordt genegeerd.

Ik schets u een gitzwart beeld. Dat realiseer ik mij heel goed. Maar het is wel de realiteit, de naakte werkelijkheid. Het vertrouwen in het openbaar bestuur van de Groningers wordt ernstig op het spel gezet. Dagelijks. Maar ik kan u zeggen, mijn vertrouwen in dat openbaar bestuur wordt ook dagelijks beproefd. Terwijl ik ertoe behoort. Maar ik kan mij dat niet permitteren. Want de oplossing moet wel komen van het openbaar bestuur. Een openbaar bestuur dat mensen hun leven teruggeeft, hun toekomst teruggeeft. Grip geeft. Er is geen alternatief.

Waarom permitteert een Rijksoverheid zich dat dan toch? Ik gaf het antwoord al kort in het begin: geld. Na ontleding kom je daar altijd op uit: geld. Toen de minister het besluit nam de gaskraan op termijn dicht te draaien ontstond even het beeld: zouden ze nu eens echt om ons denken? Maar ik ben bang dat ook die beslissing financieel gedreven is. Wanneer we doorpompen wordt het onhoudbaar en de rekening onbeheersbaar, we stoppen op termijn met de gaswinning maar dan moet het ook afgelopen zijn met het betalen van rekeningen voor de versterking. Dat beperken we dus ook zoveel als mogelijk. Want al snel zagen we de neveneffecten. Rigoureuus en eenzijdig werd de versterking gestopt, de mensen die het betrof in verwarring en vertwijfeling achterlatend. We zagen geen Rijksoverheid die zegt: wij zijn betrouwbaar, wij zijn een overheid die vóór u gaat

staan. Geen overheid die zegt: wat hebben we u al die tijd aangedaan? De gaswinning stoppen? Dat is wel het minste dat we voor u kunnen doen. U kunt op ons rekenen! Laat de NAM maar aan ons over, dat regelen wij wel. Het draait nu om u. Die overheid zagen we niet. Wel zagen we de oude vertrouwde calculerende overheid die we in Groningen al langer kenden.

Natuurlijk, de NAM verdwijnt langzaam van het toneel maar achter de coulissen staan ze nog steeds. En ze zijn bepalend. Doorslaggevend. Nog steeds. De minister neemt weinig tot geen beslissingen die de Groningers goed doen waarna hij de rekening achteraf bij de NAM legt. Nee, het wordt omgedraaid. Elke keer is de verzekering vooraf nodig dat de NAM de rekening betaald. Waarmee NAM de touwtjes, weliswaar achter de schermen, nog ferm in handen heeft. De gesprekken van de minister met de NAM buiten ieders zicht hebben rechtstreeks gevolgen voor Groningers die worden geconfronteerd met de uitkomsten. Daarmee verwordt de versterkingsaanpak automatisch tot een technocratische exercitie, er is namelijk geen enkele ruimte voor iets anders. En waar die ruimte in uitzonderlijke gevallen wel ontstaat is die zwaarbevochten door Groningers zelf. Groningers, maar ook ik als provinciebestuurder, moet de eerste keer nog meemaken dat iets vanzelf gaat of nadat het is afgesproken niet nog drie keer bevochten moet worden. Is dat een overheid die zich gedraagt alsof er een ereschuld in te lossen is? Minister Wiebes sprak bij zijn eerste bezoek aan Groningen 'dit is Nederlands overheidsfalen van on-Nederlandse proporties'. Hij wekte daarmee de indruk daar een einde aan te maken. De werkelijkheid is dat het overheidsfalen onverminderd door gaat. Ondertussen maakt men zich in Den Haag vooral druk om de framing. Hoe kunnen we het probleem Groningen het beste framen? Weet u wat: we doen alsof de problemen van die Groningers zijn opgelost.

Toch is er hoop. Die hoop komt niet uit Den Haag. De cynische technocratische blik waarmee vanuit het ministerie van EZK Groningen wordt beschouwd is kil en koud. De hoop komt uit Groningen. Van mensen in Overschild of Krewerd die het simpelweg niet accepteren. Van mensen die samen hun toekomst opeisen. Van mensen die zich niet laten verdelen in een wereld waar verdeel en heers het spel is dat met ze wordt gespeeld. Van mensen die zich, ondanks alle tegenstand, niet laten besmetten met virus van het cynisme. Mensen die samen, met vallen en opstaan, plannen maken voor hun dorp. Ik zie heel veel mensen die het moeilijk hebben, mensen die omvallen. Maar ik zie ook dat er mensen zijn die anderen helpen op te staan, moed inspreken en weer op weg helpen. Hoe moeilijk ook. Tegen die moed, waar **5.1.2e** het toonbeeld van is, is men in Den Haag uiteindelijk niet opgewassen. Daar ben ik van overtuigd. Wij wonen in een prachtige provincie met een mooie toekomst. Die laten ons niet afpakken. Nee, wanneer we samen optrekken, ons niet laten verdelen, zullen we die afdwingen.

Ik dank u hartelijk voor uw aandacht.

Eelco Eikenaar, Groningen, donderdag 15 november 2018.

Uitgesproken tijdens het symposium 'Gaswinning, aardbevingen en wat nu? bij de uitreiking van de Ubbo Emmiuspenning aan **5.1.2e**.